

rerum causa. Quanto autem aliqua causa plenius cognoscitur, tanto in ipsa plures effectus perspici possunt.....
Et inde est (*ex magis aut minus clara seu intensa visione ipsius essentiae divinae*), quod eorum qui essentiam Dei vident, aliqui plures effectus vel rationes divinorum operum in ipso Deo respiciunt, quam alii qui minus clare vident...
Anima igitur Christi summam perfectionem divinae visionis obtinens inter creaturas ceteras, omnia divina opera et rationes ipsorum, quaecumque sunt, erunt vel fuerunt, in ipso Deo plene intuetur.... Non tamen anima Christi ad comprehensionem divinitatis pertingere potest. *Nam illud cognoscendo comprehenditur, quod tantum cognoscitur, quantum cognoscibile est.* Unumquodque enim cognoscibile est, in quantum est ens et verum; esse autem divinum est infinitum, similiter et veritas eius; *infinite igitur Deus cognoscibilis est.* Nulla autem creatura infinite cognoscere potest, etsi infinitum sit, quod cognoscit. Nulla igitur creatura Deum videndo comprehendere potest.... Anima igitur Christi Deum non comprehendit.... Est autem considerandum, quod eiusdem rationis est comprehendere essentiam alicuius rei et virtutem ipsius; unumquodque enim potest agere, in quantum est ens actu. Si igitur anima Christi essentiam divinitatis comprehendere non valet, ut ostensum est, *impossibile est, ut divinam virtutem comprehendat.* Comprehenderet autem, si cognosceret, quidquid Deus facere potest, et quibus rationibus effectus producere possit. Hoc autem (comprehendere virtutem divinam) *impossibile est; non igitur anima Christi cognoscit, quidquid Deus facere potest,* vel quibus rationibus possit operari » S. Th. Compend. theolog. c. 216. Vide 1. q. 12. a. 7. collato a. 8.

THESES XIX.

*Explicantur difficiliores modi loquendi, quibus
ss. Patres comprehensionem, non vero visionem intuitivam
divinae essentiae negant.*

“ Inde ab orta haeresi Eunomiana ss. Patres instantius quidem docere solent, ad comprehensionem Dei etiam ipsos sanctos angelos pertingere non posse; visionem tamen Dei immediatam neque illi, qui eam distinctius non explicuerunt, negasse censendi sunt, nisi vel pro stadio huius vitae, vel quae esset tamquam visio corporea. ”

Gabriel Vasquez disp. 37. cc. 2-4. contra communem aliorum theologorum interpretationem censuit, s. Ioannem Chrysostomum maxime, tum vero etiam alios Patres complures tam graecos quam latinos alio sensu intelligi non posse, nisi quod sanctis angelis et consequenter omnibus beatis in patria negaverint visionem Dei intuitivam. Ut hanc Vasquezii et plurium recentiorum interpretationem falsam esse ostendamus, ac genuinum ss. Patrum sensum in obscurioribus huiusmodi locutionibus explicemus, is scopus est praesentis theseos. Sunt autem imprimis generalia quaedam principia pree oculis habenda.

a) Quaestio pree sensus per se quidem hermeneutica est et historica, non vero immediate dogmatica. Cum enim in Ecclesia catholica detur profectus aliquis in explicatione depositi revelati, absolute loquendo fieri potuit, ut saeculo IV. et V. doctrina de modo beatitudinis coelestis nondum fuerit satis explicita; quo in stadio explicationis etiam intra fines Ecclesiae et penes doctores aliquos gravissimos absque fidei dispendio possunt esse non solum obscurae et confusae notiones sed etiam errores, qui postmodum eliquata quaestione eliminantur.

b) Attamen hic de doctrina agitur in se gravissima, quam explicite novisse maxime interest omnium fidelium, de doctrina in Scripturis diserte consignata, et ab antiquis ss. doctoribus magna consensione et claritate praedicata, quemadmodum in th. XV. demonstravimus. In huiusmodi vero dogmatibus dissensus doctorum notissimorum et

magnae auctoritatis in Ecclesia Dei, quales sane sunt Chrysostomus, Basilius, Gregorius Nyssenus, Epiphanius, uterque Cyrillus, Ambrosius, Hieronymus a Vasquezio nominati, numquam potest admitti, nisi evidenter demonstretur. Ambiguae igitur et obscurae eorum locutiones in hac hypothesi necessario ea significatione intelligendae sunt, qua consentiant cum ceteris Patribus et cum dogmate, de quo saeculis saltem subsequentibus certo constat. Haec principia eorumque rationes proprio suo loco demonstravimus in Tractatu de Traditione th. XV. et paucioribus in Tract. de Trinit. th. X.

c) Considerandus est status quaestionis et controversiae, quam Patres illi versabant, ac proinde scopus quem spectabant. Obscuriores locutiones fere omnes occurunt in iis locis, ubi Patres unice disputant adversus doctrinam Eunomianorum, qui sibi perfectam cognitionem Dei, « sicut Deus se ipsum cognoscit, » atque adeo comprehensionem Dei arrogabant (vide supra th. X.). In hoc iam statu quaestionis Patres adversus haereticos duplum disputatione. Saepe enim considerant tantummodo nostrum modum cognoscendi Deum in hac vita; tum vero declarant ipsam originem nostrae ideae ac notionis de Deo derivatam ex divinis manifestationibus *ad extra*, atque hoc ipso negant pro nostro praesenti modo cognoscendi immediatam intuitionem Dei, ut in illa thesi X. demonstratum est. Eadem etiam ratione aliquando intellectum angelicum *in naturalibus suis viribus* spectant et in ea cognitione Dei, quae erat angelorum adhuc in stadio viae mediata et analogica ex cognita sua propria spirituali natura. Huiusmodi autem loca omnia nihil ad rem praesentem pertinent, nec in eis quidquam est obscuri, nisi testimonia quae agunt de praesenti nostra cognitione per speculum in aenigmate, ex contextu avulsa transferant ad cognitionem, quae futura est facie ad faciem. At non minus frequenter Patres propositum habent excludere illam blasphemam doctrinam, qua Eunomiani plenam et adaequatam cognitionem sibi vindicabant, ut Deus se ipsum novit. Hanc vero perfectionem ss. doctores non modo pro nostra sed absolute pro omni cognitione fi-

nita etiam pro visione coelesti et angelica negant, ac soli Patri et Filio et Spiritui Sancto propriam esse demonstrant. Unde in hoc altero modo disputandi quaestio non erat de cognitione coelesti, *qualis ea sit*, utrum immediata an mediata; sed supposita visione immediata, quam adversarii adeo non negabant, ut etiam comprehensivam esse dicerent, demonstrandum erat, *qualis ea non sit*; videlicet ne angelicam quidem et supremam cognitionem creaturae in luce coelesti posse esse ita plenam et perfectam, qualem haeretici ipsam cognitionem humanam in caliginoso hoc loco esse asserebant. Sicut igitur in hoc statu quaestionis non est exspectanda a Patribus explicatio visionis beatificae; ita negatio *perfectae visionis* inique omnino intelligetur velut negatio visionis immediatae. At non minus clarum est, in hoc modo disputandi, dum Patres de visione intuitiva non sunt solliciti et exclusionem visionis perfectae unice ac vehementius urgent, posse occurrere locutiones, quae per se spectatae negare videantur ipsam visionem intuitivam, et non nisi considerato scopo et diligentia collatione locorum rite explicari queant. Neque dicimus, ante motas quaestiones penes omnes Patres vetustos notiones de visione beatifica esse aequae claras ac distinctas, sicut proficiente dogmatis explicatione deinceps determinatae sunt; sed contendimus, rem ipsam visionis Dei intuitivae a Chrysostomo et aliis tam multis qui accusantur, non negari.

His praestitutis veniendum est ad speciales declaraciones doctrinae horum Patrum secundum triplicem classem in thesi indicatam; alii enim non visionem immediatam sed comprehensionem Dei pro ipsa coelesti patria exclusisse, alii visionem sensilem, alii visionem simul et comprehensionem divinae essentiae tantummodo in cognitione huius vitae negasse censendi sunt.

1º Certum est, Patres etiam illos qui nemine contradicente visionem intuitivam in coelo disertissime declarant, distinxisse inter visionem intuitivam et *visionem perfectam*; ac dum illam docent, hanc negant. Sic Gregorius M. cuius doctrinam apertissimam vidimus in th. XV,

negat tamen in ipsa visione quae est facie ad faciem, posse Deum a creatura *ad perfectum videri*. « In retributionis culmine reperiri omnipotens per contemplationis speciem (ex 2. Cor. V. 7.) potest, sed tamen *ad perfectum non potest*. Angelica enim vel humana mens cum ad incircumscrip-
tum lumen inhiat, eo ipso se, quo est creatura, coangustat; et super se quidem per proiectum tenditur (videns supernatu-
rali lumine), sed tamen eius fulgorem comprehendere nec dilatata sufficit..... Unde et adhuc subditur (Iob. XI. 8.): excelsior coelo est... *quia ipsi quoque electi spiritus visio-
nen tantae celsitudinis perfecte non penetrant* » Moral. I. X.
n. 13. 14. « Ipsi angelici spiritus creatoris nostri potentiam plene contemplari non possunt..... a cuius potentia etiam potestates illae humilitate contremiscunt » ibid. I. XXVI.
n. 19. Eodem fere modo ante Gregorium Augustinus com-
paravit visionem Dei in sua substantia, et comprehensio-
nem plenitudinis Dei. « Desiderium veraciter piorum, quo videre Deum cupiunt et inhianter ardescunt, non opinor in eam speciem contuendam flagrat, qua ut vult, appareat, quod ipse non est (in theophaniis); sed in eam substantiam, qua ipse est quod est... Ea quippe promittitur sanctis in alia vita.... Non *quia Dei plenitudinem quisquam non so-
lum oculis corporis, sed vel ipsa mente aliquando compre-
hendit*; aliud est enim *videre*, aliud est *totum videndo compre-
hendere* » Aug. ep. 147. n. 20-21.

Iam vero haec eadem est distinctio inter visionem sim-
pliciter et inter visionem adaequatam penes Patres, de quo-
rum sensu nunc quaerimus, nec nisi haec altera, visio inquam adaequata, ab eis excluditur in cognitione ss. an-
gelorum.

Chrysostomum, de quo maxime quaeritur, vidimus th. XV. clare docentem, beatos in coelo intueri Deum ipsum facie ad faciem; at ubi comprehensionem ab Eunomianis assertam refellit, in ipsa cognitione angelorum et beatorum non iam id considerat, quod in ea perfectum est; sed pro suo scopo urget et describit id, quod in ea cognitione ad absolutam perfectionem deest. Non simpliciter visionem Dei angelis negat sed certam quandam visionem, quae ab ipso

appellatur ἀκριβῆς καταληψίς της ὄντος, ἀκριβῆς καὶ τετρα-
γνωστη γνώσις, γνώσις μετα ἀκριβειας ἀπασχολη, plena compre-
hensio essentiae, plena et penetrans cognitio, cognitio in tota
plenitudine Chrys. de Incomprehens. hom. IV. n. 2. 3. 4.
hom. V. n. 3. 4.

Quid iam apud Chrysostomum sibi vult haec ἀκριβεια? Sanctus doctor in eo ipso loco, quem Vasquez obiicit in Io. hom. XV. al. XIV. n. 2, hanc cognitionem accuratam seu plenam aperte declarat ita, ut nihil sit aliud quam comprehensio soli Deo propria. Explicat illud Matth. XI. 27: nemo novit Patrem nisi Filius (1). « Quid ergo? omnes ne in ignorantia versamur? absit. Sed nemo sic novit, ut Filius. Ut igitur multi pro captu suo eum viderunt.... sic substantiam eius, quid sit, nemo novit nisi is, qui ex ipso genitus est; cognitionem enim hic dicit plenam (accuratam) visionem, et comprehensionem, et talem, qualē Pater habet de Filio (2)... Quapropter.... non dixit: Filius qui vedit, narravit; sed aliquid amplius quam videre posuit, cum di-
xit: qui est in sinu Patris.... Nam qui simpliciter vedit, non omnino plenam (accuratam) visi cognitionem habet; qui autem in sinu versatur, nihil ignoraverit (3)..... Contradicentem (Arianum) ergo interroga: cognoscitne et vident

(1) Ne ex antecedentibus in hac homilia difficultas oriatur, eorum sensus determinandus est. Quatuor ibi dicuntur: a) Patriarchae et prophetae non viderunt naturam divinam sed symbola quaedam praesentiae Dei. b) Ipsi angeli non vident essentiam Dei, si eorum visio comparetur cum ea, qua se vident Pater et Filius et Spiritus Sanctus, nec angeli aut hymni angelici nobis manifestant essentiam Dei, quid sit; sed continent laudes gloriae Dei. c) Sicut Pater ita Filius est invisibilis oculis corporeis; nec ergo homines nec angeli eum videre potuerunt velut rem sensibilem, antequam carnem assumeret. In incarnatione ut rem sensibilem viderunt non divinam sed humanam naturam. d) Propterea illa verba Christi: angeli eorum semper vident faciem Patris; et beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, intelligenda sunt non de facie materiali nec de visione sensili, sed de visione men-
tali, τὴν κατα διανοιαν ὄψιν φησι.

(2) Γνωσιν γαρ ἐνταῦθα τὴν ἀκριβῆ λεγει θεωριαν τε καὶ καταληψίν, καὶ τοσαντην, ὅσην ὁ πατήρ ἔχει περι του παιδός.

(3) Ο μεν γαρ ἀπλως ὡρῶν, οὐ παντως ἀκριβῆ του φαινομένου τὴν γνώσιν ἔχει· ὁ δε τοις κολποις ἐνδιατριβων, οὐδεν ἀγνοησει ποτε.

Pater Filium.... accurata quadam visione et cognitione? (1) Omnino hoc fatebitur. Hinc tu collige accuratam Filii cognitionem de Patre. "

Duo hic sunt notatu dignissima ad modum loquendi Chrysostomi in doctrina de visione Dei intelligendum. a) Plena seu accurata cognitio ($\alpha\kappa\rho\beta\eta\varsigma \gamma\nu\omega\sigma\iota\varsigma$) illa sola est, qua Deus se ipsum cognoscit; adeoque quae est *comprehensio* Dei in sensu stricto; unde b) cognitio quae penes Chrysostomum appellatur *plena vel accurata*, ipsomet testante differt a *visione* simpliciter dicta. Iuxta usum ergo loquendi, quem Chrysostomus tenuit, angelis et beatis sane neganda est cognitio *plena vel accurata*; nec tamen ideo eis negatur visio Dei immediata.

Eodem modo Chrysostomus aliis in locis, ubi contra Eunomianam comprehensionem disputat, cognitionem plenam et accuratam describit tamquam adaequatam comprehensionem, eamque a visione Dei distinguit.

Statim initio sermonum "de incomprehensibili Dei natura" declarat, in beatis esse cognitionem perfectam ($\gamma\nu\omega\sigma\iota\varsigma \tau\epsilon\lambda\epsilon\tau\alpha\varsigma$). Nam, inquit, quod Apostolus ait (1. Cor. XIII. 8.): scientia destruetur, "non de perfecta sed de scientia dicit, quae ex parte est; destructionem appellans profectum in melius, ut destructa illa, quae ex parte est, non sit amplius ex parte sed *perfecta cognitio*... haec igitur destructio est *consumatio* et in maius augmentum" (2) de Incomprehensione hom. I. n. 2. Porro istae homiliae eandem sicut homilia citata in Ioannem differentiam explicant inter *visionem Dei sicut est*, et inter *plenam cognitionem Dei*, hancque posteriorem s. doctor non aliam intelligit, nisi comprehensionem qua Deus solus se ipsum comprehendit. In illis verbis Io. I. 18: "non quia Patrem vidit quisquam, nisi qui ex Deo est, hic vidit Patrem" immediate et diserte enuntiari, ait, et Filio asseri *visionem Patris, sicut est*; sed nondum hoc ipso dici

(1) Άρα γε γινωσκει τον νιον ὁ πατηρ;.... τι δε ἀκριβῆ τινα ὄρασιν και γινωσιν αὐτὸν ὄρᾳ και γινωσκει;

(2) Ή τοινυν καταργησις αὐτῇ πληρωσις ἔστι, και προς το μείζον ἐπιδοσις.

cognitionem plenam, ut Pater se ipsum novit (1). Hanc deinde plenam cognitionem probat ex verbis disertis Io. X. 15: "sicut cognoscit me Pater, et ego cognosco Patrem" hom. V. n. 4. Unde docet, si quando ipsis angelis visio Dei abrogari videtur, id intelligi debere de cognitione plena (2) hom. IV. n. 4; hanc enim plenam cognitionem ($\gamma\nu\omega\sigma\iota\varsigma \mu\epsilon\tau\alpha \alpha\kappa\rho\beta\epsilon\iota\varsigma$) signum ac demonstrationem esse aequalitatis secundum naturam; hinc solus Filius et Spiritus ita cognoscunt Patrem hom. V. n. 3.

Porro etiam hom. III. n. 3. 5. ex qua Vasquez difficultatem urget, non simpliciter visio sed comprehensionis Dei coelestibus virtutibus negatur. Theophanias nimirum descriptas Is. VI. et Ezech. I. Chrysostomus declarat ita, ut visionibus illis propheticis, quod Seraphim et Cherubim alis faciem suam obvelabant, nec aspicere audebant vel ipsam condescensionem Dei ($\sigma\gamma\pi\pi\tau\alpha\beta\alpha\varsigma\iota\varsigma$) h. e. formam illam oculis corporeis visibilem, qua Deus non iam angelorum (ut putat Vasquez) sed prophetarum modo cognoscendi "sese adtemporabat," censeat s. doctor symbolice significari, "nulli creatae virtuti Deum esse comprehensibilem" ($\chi\alpha\tau\alpha\lambda\eta\pi\tau\alpha\varsigma$), et a nulla "plene ($\mu\epsilon\tau\alpha \alpha\kappa\rho\beta\epsilon\iota\varsigma$) videri posse." Advertatur autem ad modum, quo Chrysostomus symbola explicat. "Idcirco ait (propheta): Seraphim stabant in circuitu eius, non locum indicans; sed loci propinquitate declarans illas virtutes (natura) propinquiores esse (Deo), quam nos. Incomprehensibilem enim illum ($\tau\alpha \alpha\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\eta\pi\tau\alpha\varsigma$) non ita nos cognovimus, sicut illae virtutes, quanto puriores et sapientiores et perspicaciores humanâ naturâ sunt. Sicut enim solis radios inaccessiblebiles ($\tau\alpha \tau\alpha\omega\eta\varsigma \chi\alpha\tau\alpha\lambda\eta\pi\tau\alpha\varsigma \alpha\kappa\pi\sigma\iota\tau\alpha\varsigma$) non perinde caecus novit ac videns; ita et Deum incomprehensibilem non perinde nos cognoscimus ac illae; quantum enim discriminem est inter caecum et videntem, tanta est inter nos et illas differentia... Sicut aliae sublimitatem naturae declarant; et thronus, quod Deus in ipsis requiescat; et

(1) Οτι μεν γαρ αὐτὸν ὄρᾳ, διπερ ἔστι, και γινωσκει, εἰπεν· ὅτι δε ἀκριβως αὐτὸν γινωσκει, και οὐτως ὡς αὐτος ἔαυτον, οὐπω τουτο ἐδηλωσε.

(2) Μεγα ἀπεφνατο ὁ εὐαγγελιστης, ὅτι οὐτε ἡ ἀνω κτισις αὐτὸν ὄρᾳ, τουτ' ἔστι, γινωσκει αὐτὸν μετ' ἀκριβειας.